

De toekomst van het kleuteronderwijs/het onderwijs aan het jonge kind

*Position paper dhr. prof. dr. L.W.C. (Louis) Tavecchio
Emeritus hoogleraar pedagogiek*

Hij neemt deel namens de Nederlandse vereniging van pedagogen en onderwijskundigen (NVO) aan het rondetafelgesprek De toekomst van het kleuteronderwijs/het onderwijs aan het jonge kind op 7 september 2016 in de Tweede Kamer commissie OCW

Samen met zijn collega Flavio Cunha berekende de Amerikaanse hoogleraar en Nobelprijswinnaar James Heckman dat iedere dollar die je investeert in de eerste vier levensjaren van een mens, zich op lange termijn zes tot acht keer uitbetaalt – waarbij de *effecten het grootst zijn bij de meest kansarme* groep kinderen. Heckman's stelling heeft in Nederland de afgelopen jaren een dogmatische status verworven. Maar wordt dit bevestigd in Nederlands onderzoek?

Dr. Geert Driessen, onderzoeker bij het ITS van de Radboud Universiteit, houdt zich al ruim dertig jaar bezig met onderwijsachterstandsbeleid. Hij zou heel graag melden dat de miljarden die de afgelopen vijftien jaar aan de voorschool zijn uitgegeven hebben geleid tot minder achterstanden, maar uit onderzoek dat hij vorig jaar publiceerde, blijkt dat achterstandskinderen die hebben deelgenomen aan programma's voor Voor- en Vroegschoolse Educatie (VVE) het in groep 5 *niet beter* doen dan vergelijkbare kinderen die geen VVE hebben gevolgd. Soms lijkt VVE zelfs een negatief effect te hebben. In die gevallen ging de taalvaardigheid minder vooruit dan de taalvaardigheid van kinderen die niet op de voorschool hebben gezeten (Driessen, *Didactief online*, 6 juli jl.).

Prof. Ruben Fukkink, hoogleraar kinderopvang en educatieve voorzieningen voor het jonge kind aan de UvA, publiceerde november vorig jaar een meta-analyse van 21 Nederlandse studies naar het effect van VVE. Het resultaat bleek 'kleiner dan klein' en 'statistisch gezien nul'. Maar die scherpe conclusie durven de onderzoekers zelf meestal niet te trekken, stelt Fukkink. 'Het is een taboe, een *inconvenient truth*, want we willen allemaal dat het wel werkt.'

Het is de vraag of de trend om kinderen op steeds jongere leeftijd te confronteren met een gestructureerde schoolse benadering eigenlijk niet een misrekening zou kunnen zijn, met name in het kader van de voor- en vroegschoolse educatie. Bezorgdheid over de kwaliteit van het onderwijs heeft beleidsmakers van OCW ertoe gebracht zwaar in te zetten op het wegwerken van leerachterstanden. Als gevolg van dit onderwijsachterstandenbeleid zijn scholen en peuterspeelzalen - al dan niet gedwongen - gestart met programma's gericht op de voor- en vroegschoolse educatie. De steeds vroegere bijstelling van spelend leren naar een min of meer gestructureerde schoolse benadering, is wellicht mede een verklaring voor het uitblijven van successen van de voor- en vroegschoolse educatie.

Er lijkt een alternatief perspectief nodig voor de huidige versmalde visie op educatie aan jonge kinderen die veelal praktisch is binnen vve-methoden, bij veel schoolbesturen, beleidsmakers en de Inspectie van het Onderwijs.

Mede daarom pleit ik ervoor dat in Nederlands onderzoek de nadruk op cognitieve ontwikkeling en (school)prestaties afneemt ten gunste van meer aandacht voor de sociaal-emotionele en gedragsmatige aspecten van het leerproces (Hamerslag, Oostdam & Tavecchio, 2015; Tavecchio & Oostdam, 2013).

Dit sluit aan bij het *Too Much, Too Soon* ('Te Veel, Te Vroeg')-debat, dat een aantal jaren geleden krachtig door David Whitebread van de universiteit van Cambridge in Engeland werd aangezwengeld. Whitebread had zelf twaalf jaar op een basisschool voor de klas gestaan, voordat hij wetenschappelijk onderzoek ging doen. Hij is van mening dat Engelse kinderen te vroeg naar school gaan en dat er veel te weinig aandacht is voor en besef is van de grote betekenis van *spel en spelend(er)wijs leren*. Hij is niet de enige. In 2013 ondertekenden 130 vooraanstaande Britse deskundigen op het gebied van vroegkinderlijke ontwikkeling een brief die werd gepubliceerd in de *Daily Telegraph*. Het was een pleidooi voor uitbreiding van informele, op spel en spelen gebaseerde voorschoolse voorzieningen voor kinderen van vier tot zeven jaar.

Andere (lees: Scandinavische) landen doen dat al lang en daar worden betere schoolprestaties geleverd en genieten kinderen een hoge mate van welbevinden. Centraal in het pleidooi van de Britse deskundigen staan spel en spelen, het belang en de waarde van 'spelend leren'. Whitebread c.s. wijzen op het zeer sterke (hij gebruikt letterlijk de term *overwhelming*, 'overweldigende') bewijsmateriaal dat een *later begin van het formele, schoolse leren* ondersteunt: het toont aan dat 'speelse ervaringen' bijdragen aan de ontwikkeling van kinderen als 'lerende individuen' en het laat ook zien dat er negatieve gevolgen (kunnen) voortvloeien als je formeel leren al laat beginnen op vier- of vijfjarige leeftijd.

Whitebread c.s. noemen verschillende soorten bewijs die alle het belang van spelen en het verlengen van een periode van spelend(erwijs) leren, voorafgaand aan het schoolse leren, in de ontwikkeling van jonge kinderen onderbouwen. Dat bewijsmateriaal is behalve uit antropologisch, psychologisch en neurowetenschappelijk onderzoek ook afkomstig uit onderwijskundig onderzoek. Dit laatste toont aan dat kinderen in 'voorschoolse' programma's, waarin door *henzelf geïnitieerd spel* centraal stond, beter presteerden en sterker gemotiveerd waren. Whitebread wijst in het bijzonder op het grootschalige *Effective Provision of Pre-School Education* (EPPE) project bij 3000 kinderen in Engeland (zie Kathy Sylva e.a., 2004), dat liet zien dat een *verlengde periode van op spel gebaseerd onderwijs juist voor de kinderen uit kansarme milieus* van groot belang was! Een belangwekkende en behartigenswaardige conclusie!

Belangrijkste bronnen

Bruggers, Inge, Driessen, Geert & Gesthuizen, Maurice (2015). VVE-voorzieningen, een panacee? *Beleid Bestuur Management en Pedagogiek in de Kinderopvang*, 1-4.

Cunha, Flavio & Heckman, James J. (2006). "Investing in Our Young People" *Unpublished manuscript, University of Chicago, Department of Economics*.

Driessen, Geert (2016, 8 augustus). Onderzoek deugt niet. *NRC, Opinie* p.17.

Fukkink, Ruben, Jilink, Lisanne, & Oostdam, Ron (2015). Met een blik op de toekomst. Een meta-analyse van de effecten van vve op de ontwikkeling van kinderen in Nederland. *Kenniscentrum Onderwijs & Opvoeding, Hogeschool van Amsterdam*.

Hamerslag, Robert, Oostdam, Ron, & Tavecchio, Louis (2015). De rol van sociaal-emotionele en gedragsmatige aspecten bij het leerproces van jonge kinderen. Het concept schoolrijpheid 'afgestoft'. *Tijdschrift voor Orthopedagogiek*, 54, 517-531.

Sylva, Kathy, Melhuish, Edward, e.a. (2004). The Effective Provision of Pre-School Education [EPPE] Project. *University of London, Institute of Education*.

Tavecchio, Louis & Oostdam, Ron (2013). Niet elk kind is ontvankelijk voor vroegtijdige stimuleringsprogramma's. De invloed van onderliggende factoren van schoolrijpheid in relatie tot de voor- en vroegschoolse educatie. *Pedagogiek*, 33 (1), 37-48.

Whitebread, David (2013). Too much, Too young. *New Scientist*, 2943, 16 November, 28-29.